

KAMRAN İMANOV

**ƏQLİ MÜLKİYYƏT VƏ
İNSAN KAPİTALI**

Bakı – 2016

Kamran İmanov

Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyinin sədri

Əqli mülkiyyət və insan kapitalı. Bakı, 2016

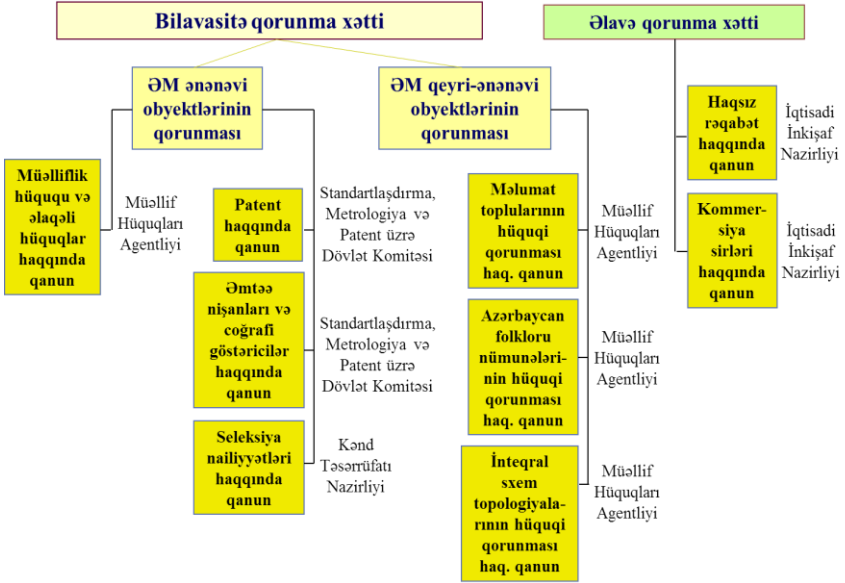
Bu kitabça Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyinin sədri Kamran İmanovun Müəllif Hüquqları Agentliyinin Azərbaycan Respublikasının Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsi ilə birgə 26 aprel 2012-ci il tarixində keçirilən “Əqli mülkiyyət: gələcəyə baxış” mövzusunda beynəlxalq konfransda etdiyi “Əqli mülkiyyət və insan kapitalı” adlı prezentasiya əsasında hazırlanmışdır.

© **Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyi**
2016

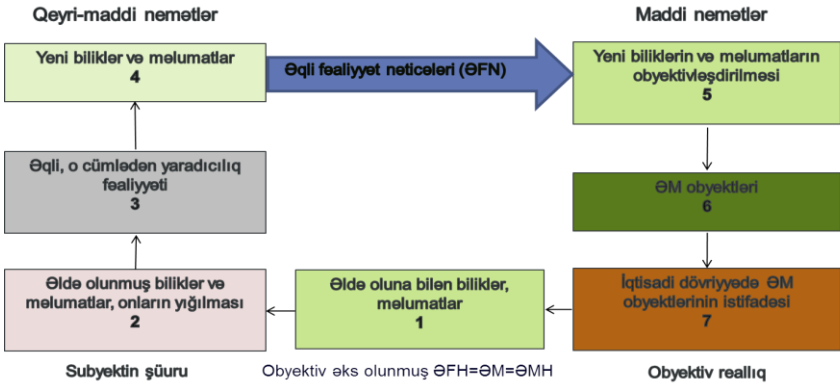
Mündəricat

ƏM milli qanunvericilik bazasının təsnifatı	5
Biliklər dövranı və ƏM	5
Kontentin dövranı	6
Biliklər və biliklərə əsaslanan (innovasiyalı) inkişaf nə deməkdir?	7
Qeyri-maddi aktivlər və ya intellektual kapital	7
İntellektual kapitalın yaranma mərhələləri və strukturu	8
İqtisadi artım, texnoloji nailiyyətlər (TN) klassik modellərdə	9
Davamlı iqtisadi artım: Solou modeli (biliklərin nəzərə alınması)	9
Davamlı iqtisadi artım: Romer və Lukas modeli (insan kapitalının nəzərə alınması)	10
Solou modelində biliklər (kreativlik) indeksi	10
Kreativ iqtisadiyyat	13
Azərbaycan: Müəllif Hüquqları Agentliyinin araşdırmaları	15
İnnovasiyalı, yoxsa innovasiyaların imitasiyalığı ilə inkişaf?.....	22

ƏM milli qanunvericilik bazasının təsnifatı

Biliklər dövranı və ƏM

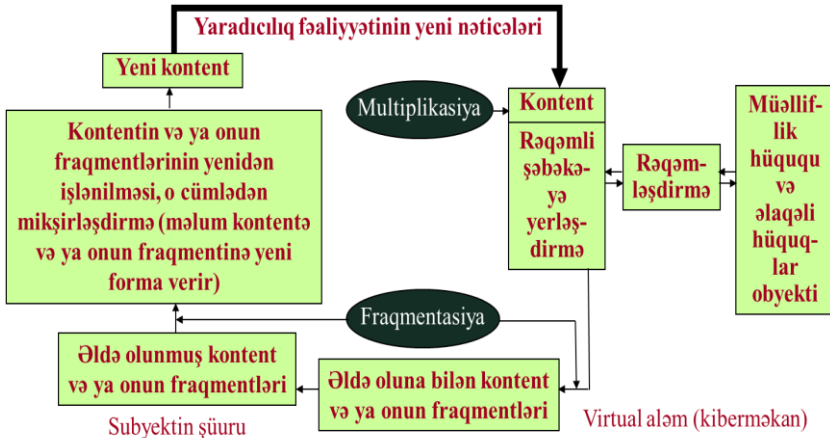

- ƏM = ƏMH maddi “mülkiyyət” anlayışının analogu;
- Mülkiyyətçi = ƏM hüququnun sahibi.

Kontentin dövranı

- Kontent – rəqəmləşdirilmiş, şəbəkəyə yerləşdirilmiş, yayılmaya hazır olan və forması tərəfindən sıxışdırılmayan ƏM obyektinin məzmunudur.
- Obyektin təqdim edilmə formasının əhəmiyyətinin azalması və kontentdə onun məzmununa aksent edilməsi.

Kiberməkanda İT vasitəsilə kontentin istehsalı və emalı (yenidən işlənməsi), fraqmentasiyası və hissələri ilə əməliyyat nəticəsində yeni formaların (törəmə əsərlərin) yaradılması.

Biliklər və biliklərə əsaslanan (innovasiyalı) inkişaf nə deməkdir?

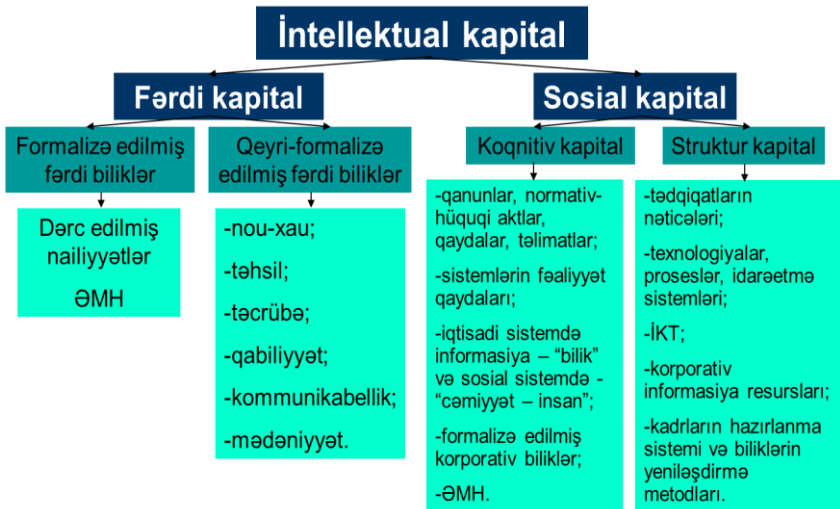
- Elmi-texniki dairənin inkişafı (innovasiya sistemlərinin mövcudluğu, biliklərin yaranması) və tələbata uyğunluğu;
- Təlim və təhsilin inkişafı (biliklərin əldə edilməsi və keyfiyyətli istifadəsi potensialı);
- ƏM sahəsinin formalaşdırılması (ƏM çevrilmiş biliklərin qorunması və təminatı, qanunvericilik bazası);
- İdarəetmə sistemlərinin mükəmməlləşdirilməsi (bilik və informasiyanın kommunikasiyası, yayılması və emal edilməsi).

Qeyri-maddi aktivlər və ya intellektual kapital

- Biliklər;
- Əqli mülkiyyət;
- Vərdişlər/təcrübə, innovasiya mədəniyyəti;
- İKT və İK sistemləri;
- İdarəetmə sistemləri;
- Bacarıq/qabiliyyət, personalın peşəkarlıq səviyyəsi və s.

İntellektual kapitalin yaranma mərhələləri və strukturu

- Fərdin məlumatlarının (informasiyanın) biliklərə çevrilməsi;
- Bilik sahibinin və cəmiyyətin biliklərinin gəlirə çevrilməsi.

İntellektual kapitalın ümumi qiymətləndirilməsi

İntellektual kapital = Aksioner kapital – Maddi aktivlərin qiyməti

İK

AK

MA

İntellektual kapitalın Tobin əmsalı (q) ilə qiymətləndirilməsi

Faydalıq dərəcəsi = Firmanın bazar qiyməti / Firmanın əvəzəndirilməsi qiyməti

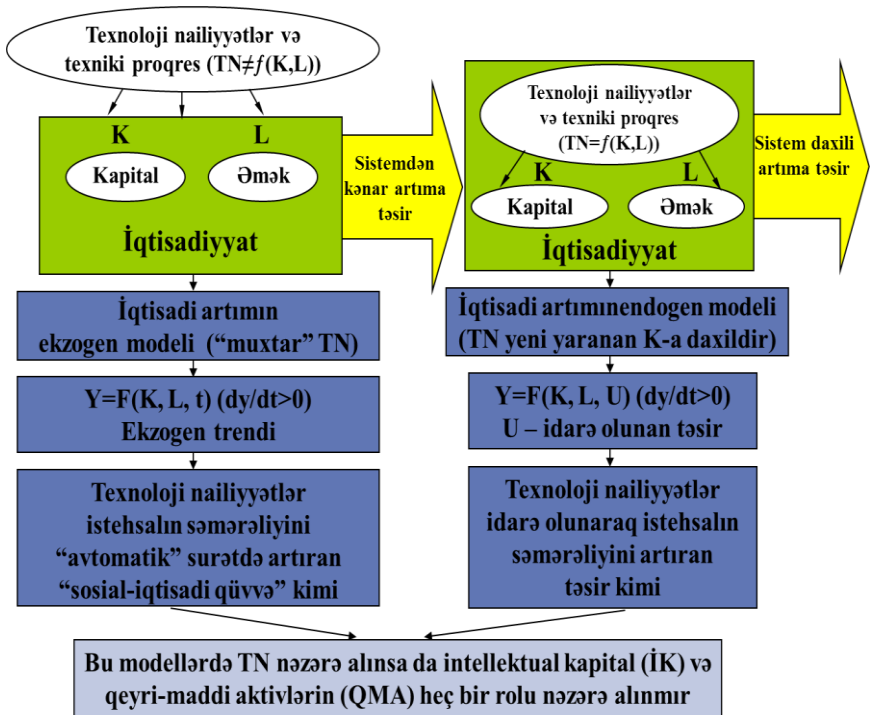
q

C baz

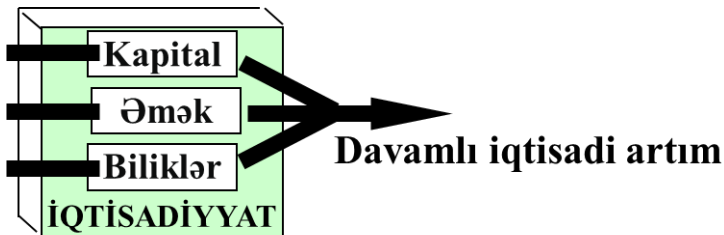
C əvəz

q>1 – monopol rentanın mövcudluğu

İqtisadi artım, texnoloji nailiyyətlər (TN) klassik modellərdə

Davamlı iqtisadi artım: Solou modeli (biliklərin nəzərə alınması)

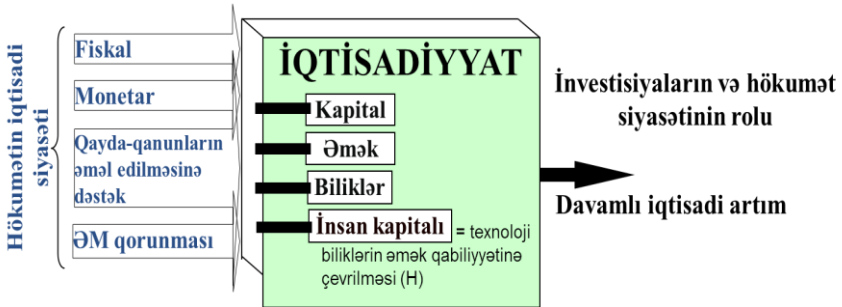

- $Y = A \cdot F(K, L) = A \cdot K^\alpha \cdot L^\beta$; A – TN və ya biliklər əmsalı;
- Solou parçalanması: $\Delta Y / Y = \Delta A / A + \alpha \Delta K / K + \beta \Delta L / L$; ($\alpha + \beta = 1$);
- İqtisadi artım = biliklərin artımı + kapital yığımının artımı + əmək məsrəflərinin artımı;
- “qalıq”: $\Delta A / A = 30\% - 50\%$ iqtisadi artım.

Davamlı iqtisadi artım: Romer və Lukas modeli (insan kapitalının nəzərə alınması)

$$Y = A \cdot F(K, L, H) = A \cdot K^\alpha \cdot L^\beta \cdot (jK)^\lambda$$

$$\Delta Y / Y = \Delta A / A + \alpha \Delta K / K + \beta \Delta L / L + \lambda \Delta H / H$$

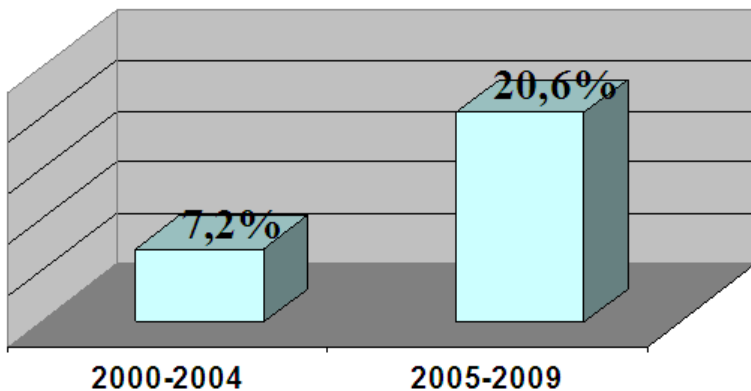

Solou modelində biliklər (kreativlik) indeksi

$$Y = A \cdot K^\alpha \cdot L^\beta \rightarrow \Delta Y / Y = \Delta A / A + \alpha \Delta K / K + \beta \Delta L / L$$

(kapital, əmək, biliklər)

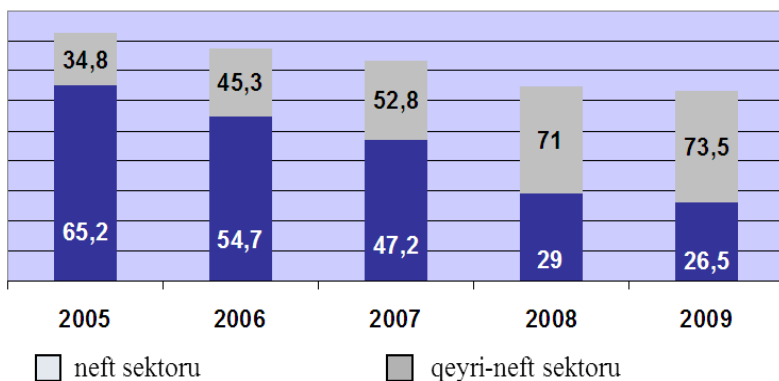
A – biliklər hesabına artım, K – kapital, L – əmək,
 $\alpha = \beta = 0,5$.

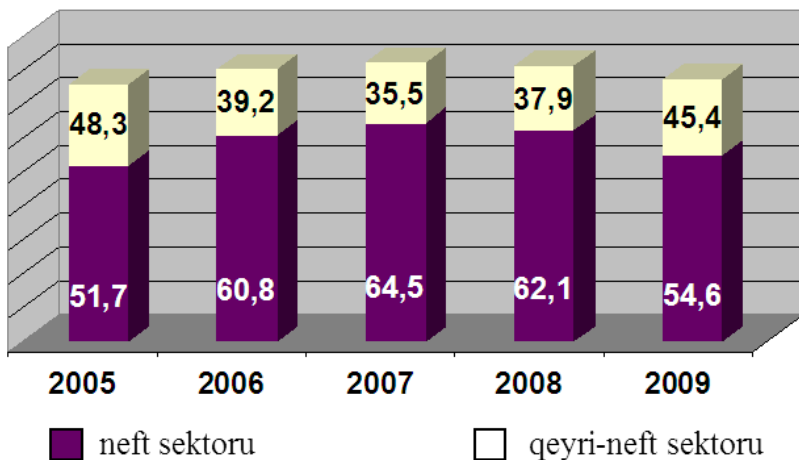
7 illik davamlı iqtisadi artım nəticəsində Solou indeksi 13%, UDM isə 7 dəfə artıb.

Prezident İlham Əliyev: *“Məqsəd qara qızılı insan kapitalına çevirməkdir”.*

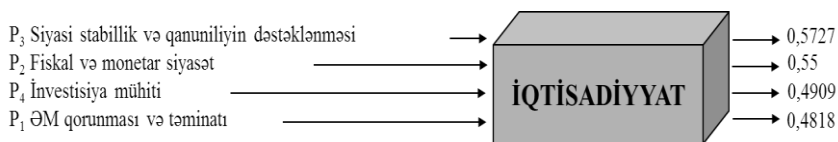
İnvestisiyaların nisbəti

İnvestisiyaların ÜDM-dəki payı

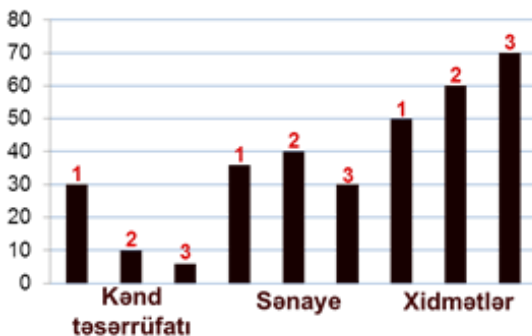
Hökumətin iqtisadi siyasətinə aid amillərin ekspertın vasitəsi ilə dəyərləndirilməsi

Kreativ iqtisadiyyat

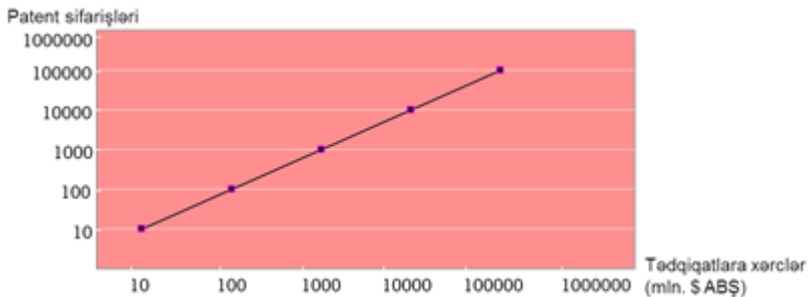
Müxtəlif ölkələrdə ƏM rolu

- 1 – aşağı gəlir
- 2 – orta gəlir
- 3 – yüksək gəlir

Mənbə: Dünya Bankı: Dünya inkişafının tendensiyaları

Tədqiqatlara qoyulan investisiyalar və ƏM qorunması arasındakı asılılıq pozitiv və əhəmiyyətlidir.

Mənbə: OESD

Kreativ iqtisadiyyat: müəllif hüququ, əlaqəli hüquqlar və qeyri-ənənəvi ƏM obyektlərinə əsaslanan iqtisadiyyat.

- kompüter proqramları və İT-məhsulları;
- kitablar, nəşrlər, media;
- musiqi və filmlərin istehsalı, TV;
- tətbiqi incəsənət, xalq yaradıcılığı və s.

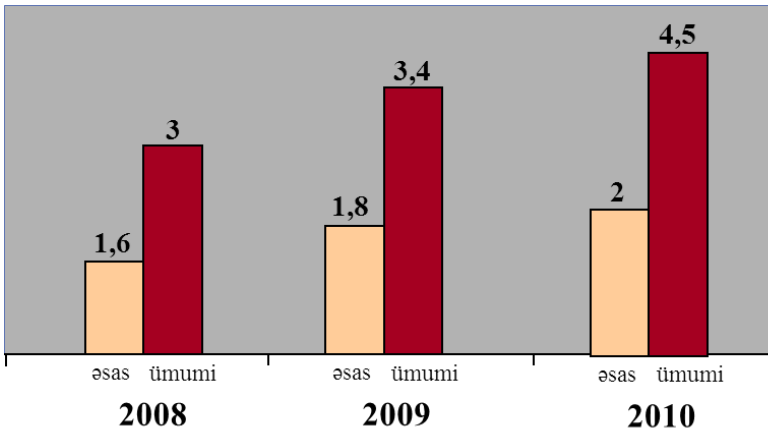
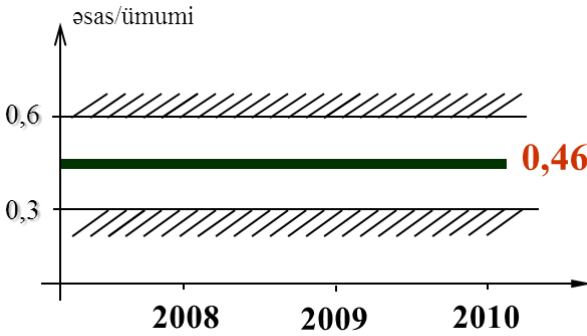
BMT-nin “Kreativ iqtisadiyyat” hesabatından (UNCTAD, PROON, UNESCO, WIPO və TM): **2011-ci il**

- ✓ 2002-2008-ci illərdə kreativ sənayenin ticarəti 2 dəfə artaraq 600 mln.\$ həcmindədir.
- ✓ Qlobal iqtisadi böhran şəraitində (beynəlxalq ticarətin 12% azalması) kreativ sənaye məhsullarının satışı hər il 14% artmışdır.
- ✓ Təvsiyələr:
 - kreativ sənayenin inkişafı sosial-iqtisadi inkişafın təminatçısıdır;
 - kreativ sənayenin inkişafı sosial, təhsil, mədəni, iqtisadi, ekologiya və digər istiqamətlərin nəzərə alınması deməkdir;
 - kreativ sənaye mədəniyyətin, incəsənətin, kreativliyin və yenilikçiliyin, biznesin və s. kəsişməsini və inteqrasiyasını nəzərdə tutur.

Azərbaycan: Müəllif Hüquqları Agentliyinin araşdırmaları

Kreativ sənayenin ÜDM-dəki payı

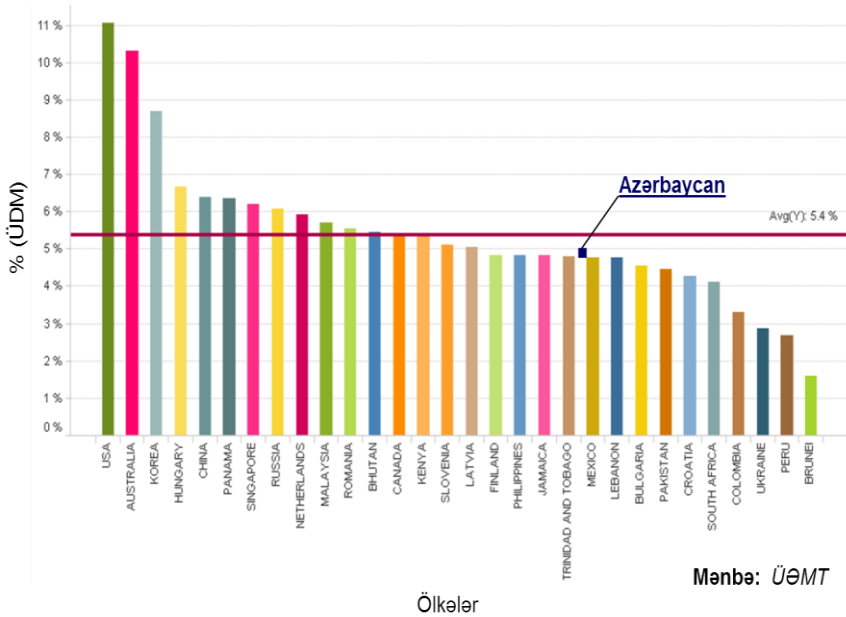
2010-cu ildə Azərbaycanın ÜDM-dəki payı

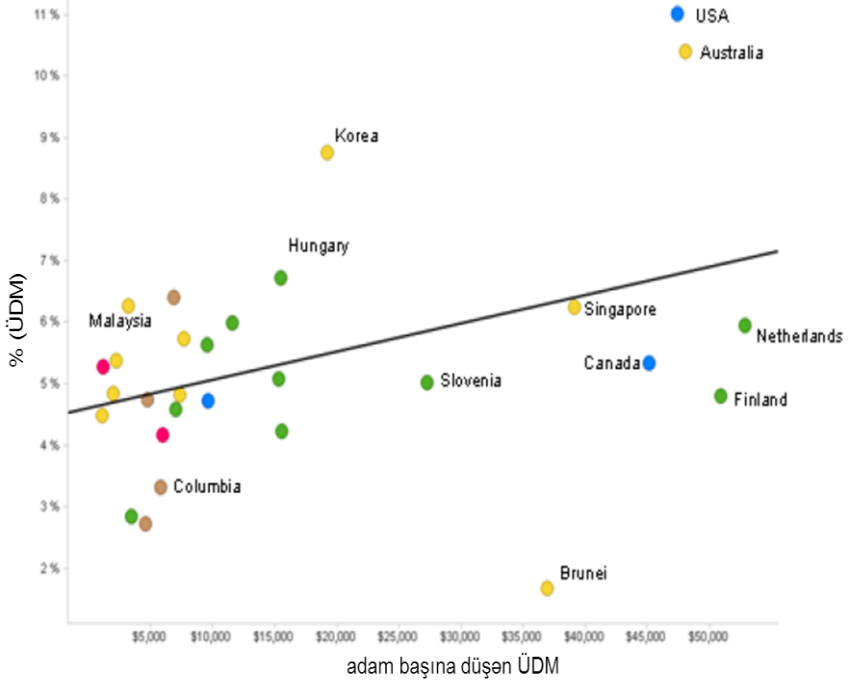
Prezident İlham Əliyev: *“Müasir dünya sivilizasiyasının tərəqqisində insan kapitalı və intellekt yeni keyfiyyət amili kimi həlledici əhəmiyyət daşıyır”.*

ÜƏMT: “Müəlliflik hüququ + kreativlik = iş yerləri və iqtisadi inkişaf” (yanvar 2012-ci il)

Müəllif-hüquq sənayesi sahələrinin ÜDM-dəki payı

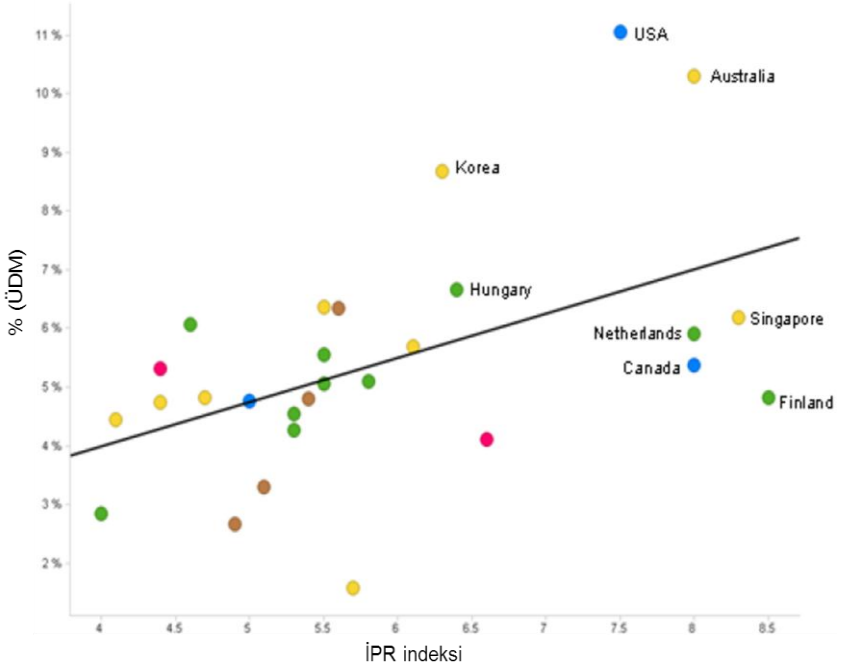

Müəllif-hüquq sənayesi sahələrinin ÜDM-dəki payı və adam başına düşən ÜDM-in həcmi arasındakı əlaqə

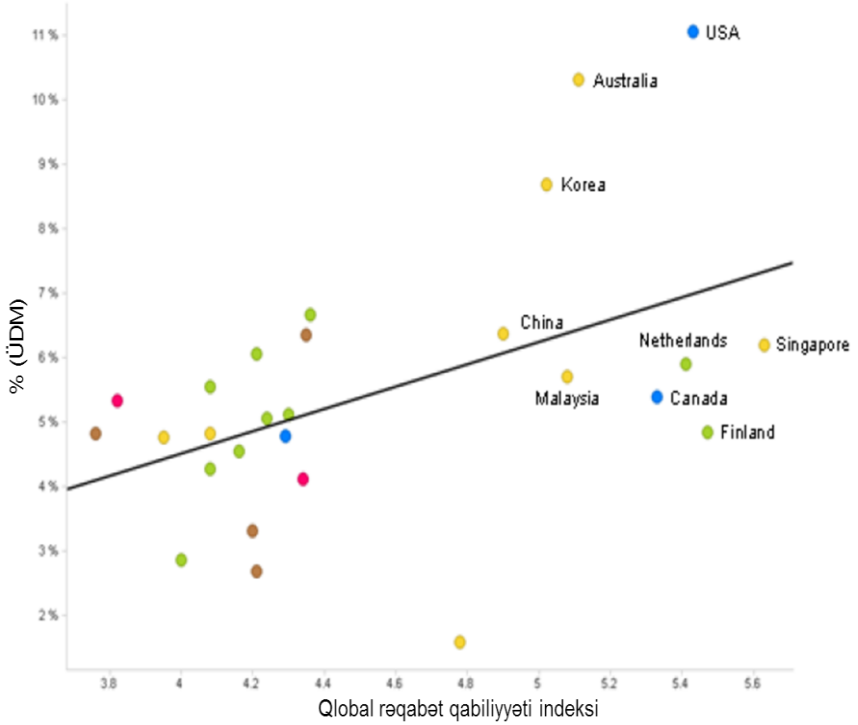
Mənbə: *Dünya Bankının inkişaf göstəriciləri*

Müəllif-hüquq sənayesi sahələrinin ÜDM-dəki payı və beynəlxalq İPR indeksi ilə əlaqə

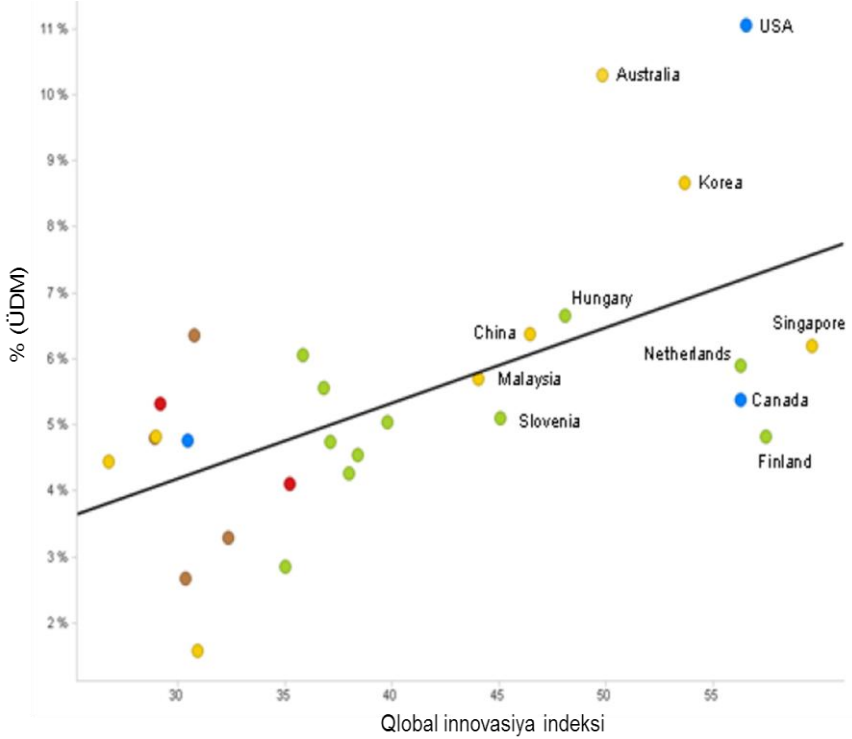
Mənbə: *ÜƏMT və Mülkiyyət Hüquqları Alyansı*

Müəllif-hüquq sənayesi sahələrinin ÜDM-dəki payı və Qlobal rəqabət qabiliyyəti indeksi ilə əlaqə

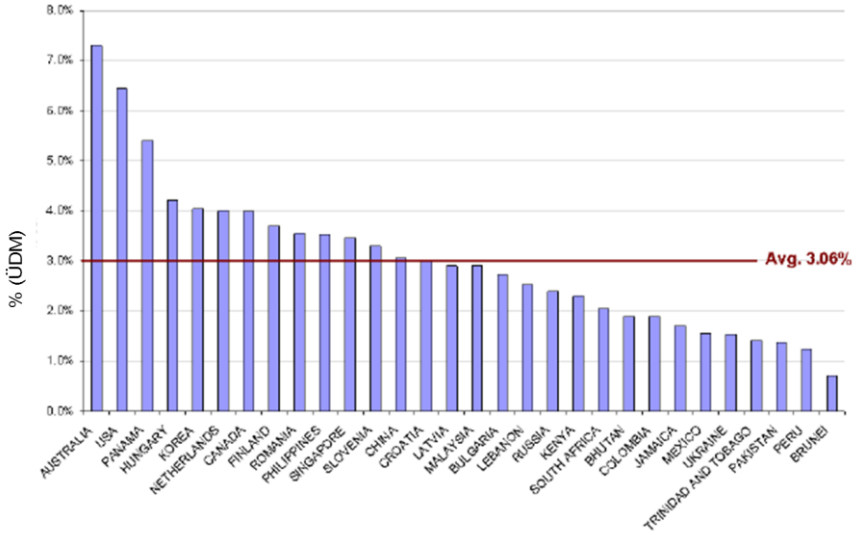
Mənbə: *Dünya İqtisadi Forumu*

Müəllif-hüquq sənayesi sahələrinin ÜDM-dəki payı və Qlobal innovasiya indeksi ilə əlaqə

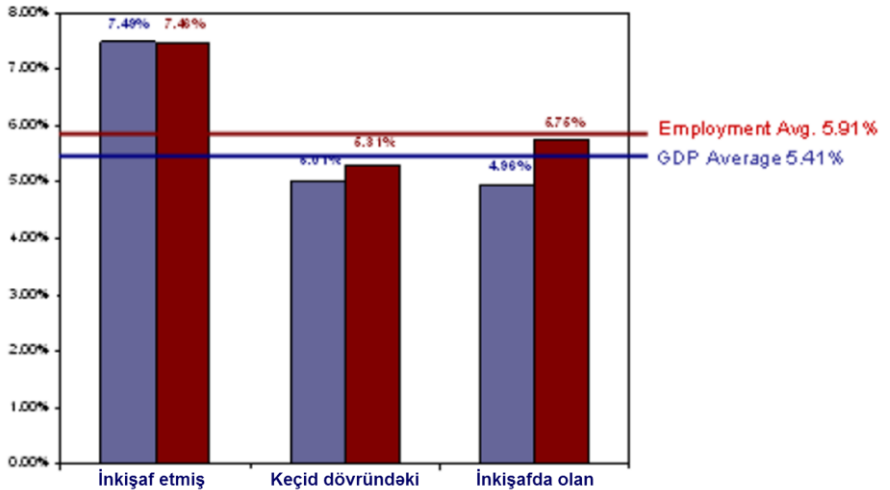

Mənbə: INSEAD eLab

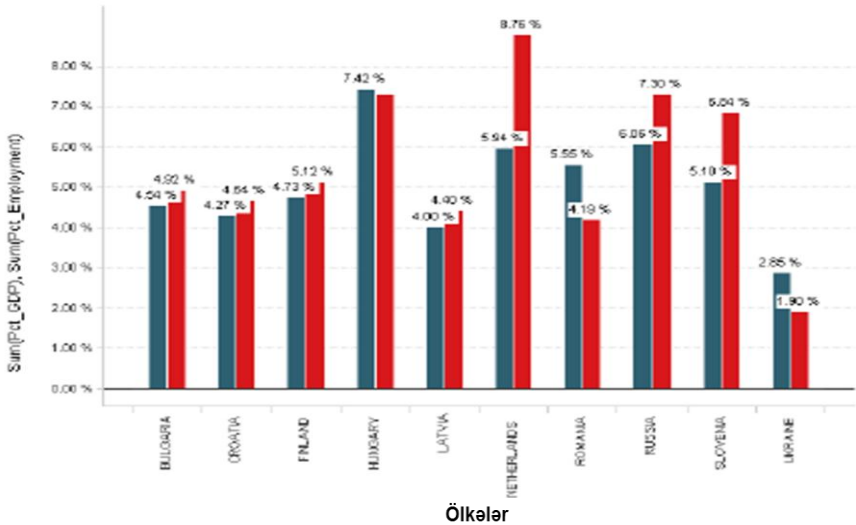
Müəllif-hüquq sənayesi sahələrinin əsas hissəsinin ÜDM-dəki payı

Müəllif-hüquq sənayesi sahələrinin ÜDM-də və iş yerlərinin yaradılmasında payı

Avropa

İnnovasiyalı, yoxsa innovasiyaların imitasiyalığı ilə inkişaf?

- Müasir qlobal iqtisadiyyatdakı ƏMH qorunmasının güclənməsi tendensiyasına baxmayaraq, inkişafda olan və iqtisadi keçid dövrü yaşayan ölkələrdə bu növ sualın kökü:

a) ƏMH-nı güclü qorumaq yoxsa güclü innovasiya və kreativ məhsulların yayılmasına yönəltmək?

b) öz və ya lisenziyalı innovasiya və kreativ məhsulların yaradılmasına və yayılmasına şərait yaratmaq, yoxsa onların kopyalarının tətbiqinə üstünlük vermək?

Misallar. ABŞ: iqtisadi inkişafın innovasiya modeli.

Yaponiya XX əsrin 60-70-ci illəri – imitasiya modeli (xarici innovasiyaların tətbiqi, onların qeydiyyatının ləngiməsi və s.);

Rusiya XX əsrin 90-cı illəri – dərin tənəzzül zamanı sürətli kompüterləşmə;

- ƏMH qorunmasının səviyyəsi milli iqtisadiyyatdakı innovasiyanın və imitasiyanın nisbəti kimi.
- Digər ölkələrin müəllif-hüquq obyektlərinin kopyaları və patentlərinin kontrafakt istifadəsi ƏMH-nin iqtisadi cəhətdən qorunmasının əlverişli olduğuna qədər mümkündür.

Misal. Güclü inkişafa nail olan Koreya, Tayvan, Filippin və s.

- ƏM-ə “insan kapitalı” kimi baxış: bilik sisteminin inkişafı və ƏM mədəniyyətinin formalaşdırılması.

Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyində
hazırlanmışdır